

УДК 378.147:[37.011.3-051:373.3]

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ПІД ЧАС ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ

С. В. Помирча

ORCID 0000-0003-1636-3239

Н. М. Ляшова

ORCID 0000-0002-8087-6621

Г. Корхова

У статті розкрито етапи реалізації інтеграційних процесів під час проходження студентами педагогічної практики та їх вплив на професійне становлення майбутніх фахівців. Здійснено аналіз наукової літератури, узагальнення одержаної інформації щодо інтеграційних компонентів, які активно стають предметом вивчення, аналізу та впровадження в педагогічний процес початкової школи взагалі та педагогічну практику студентів зокрема. Визначено та схарактеризовано три періоди інтеграції професійної і навчальної діяльності студентів у практичному їх спрямуванні. На першому періоді, за умови інтеграційних процесів, навчальна діяльність студентів-практикантів передбачає встановлення асоціативних зв'язків і виділення певних ознак не відокремлено, а в системі інших властивостей і зв'язків (мова-читання, математика, природознавство тощо). Другий етап ґрунтується на достатньому рівні володіння студентами методикою проведення інтегрованих уроків. А третій етап інтеграції професійної і навчальної діяльності розглядається, коли практиканти навчаючись у магістратурі, одночасно проходять асистентську практику. Презентовано та розроблено методику, яка характеризується інтеграційними процесами, забезпечує високий рівень якості професійного становлення та є основою для формування практико-орієнтованої спрямованості освіти, що готує спеціалістів інтегрального типу.

Під час роботи було використано такі методи: теоретичні – вивчення та аналіз науково-методичної літератури, узагальнення інформації для визначення та обґрунтування поетапної реалізації інтеграції двох видів діяльності в період педагогічної практики майбутніх учителів початкових класів; педагогічний експеримент – експериментально перевірено ефективність запровадження інтеграційних процесів педагогічної практики та досліджено динаміку росту інтеграційних процесів професійної і навчальної

діяльності майбутніх учителів початкової школи; математичний – кількісний та якісний аналіз одержаних результатів довели ефективність застосування інноваційної моделі інтеграційних процесів педагогічної практики.

Ключові слова: педагогічна практика, інтеграційні процеси, студент-практикант, професійне становлення, сучасний вектор педагогічної практики.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Педагогічна практика представляє особливий вид навчальних занять, під час яких у студентів-практикантів формується цілісне уявлення про професійну педагогічну діяльність узагалі та вчителя початкових класів зокрема. Теоретичні знання, практичні уміння та навички, які студенти отримали під час лекційних, семінарських і практичних занять із педагогіки, психології та методик початкової освіти, становлять особистісну значимість, наповнюються власним практичним досвідом. Вони дають змогу оволодівати сучасними практичними методами та формами організації діяльності в галузі майбутньої професії та творчо їх застосовувати в практичній діяльності. Слід зазначити, що незважаючи на вагомий результати досліджень (Жиркова, 2012) та численні пошуки в напрямку наукового осмислення інтеграційних процесів в освіті як в Україні (Арцишевська, 2007), так і в багатьох європейських країнах (Cleland, 2016), поза увагою дослідників все ще залишилися важливі питання теоретичних та методичних основ інтеграції під час педагогічної практики студентів, майбутніх учителів початкових класів. На нашу думку, інтеграція різних сторін педагогічної дійсності на сьогодні – один із провідних принципів оновлення методичної системи навчання в початковій школі, що задекларований Концепцією «Нова українська школа». Розглядаючи стан студента-практиканта в початковій школі під час виробничої педагогічної практики слід зазначити, що він характеризується певними інтеграційними моментами, а саме: студент є учасником двох видів діяльності – навчальної та професійної; виступає об'єктом у навчальній і суб'єктом у професійній діяльності; відтворюючої – в навчальній і творчої – у професійній. Тож, професійне становлення студента в процесі підпрактики виражено інтеграційним процесом: навчальна діяльність ще не завершена, вона накладається на інший вид діяльності – педагогічний, який має інші засоби здійснення: мету, мотиви, засоби, контроль, оцінку тощо. Розв'язання зазначеної проблематики й лежить в основі актуальності реалізації інтеграційних процесів під час педагогічної практики студентів. Уважаємо, що від завдань та організації педагогічної практики залежить успішність її

проходження. Зміст та її термін у студентів четвертого курсу рівня вищої освіти «бакалавр» зумовлений специфікою діяльності вчителя початкової школи, оволодінням ними основних професійно-педагогічних компетенцій згідно вимог Державного стандарту, кваліфікаційної характеристики та програм підготовки випускника педагогічного університету, який отримує кваліфікацію «вчитель початкових класів».

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Висвітлення різноманітних позицій організації педагогічної практики, дослідження та системний аналіз теоретичних основ, проблематика здавна були в полі зору науковців, про що свідчать ґрунтовні праці, що розглядають методичні питання професійного самовизначення студентів у період педагогічної практики (Абасов, 2002); удосконалення педагогічної практики майбутніх учителів початкових класів (Ляшова, 2010, 2014); проблеми формування особистості майбутнього вчителя в період педагогічної практики та його професійної компетентності (Кара, 2013); роль інноваційних технологій в педагогічній практиці (Л. Лавлинська, Е. Черних, 2014). У той же час, дослідження доводять, що сучасний вектор педагогічної практики студентів рівня вищої освіти «бакалавр» спрямований до європейської системи освіти, і, як наслідок, визначив необхідність аналізу зарубіжного досвіду в цьому аспекті. Нами проаналізовано дослідницькі спрямування в системі педагогічної практики професійно-педагогічної підготовки вчителів початкових класів у Польщі (Василюк, 2014), Греції (Короткова, 2006), Великобританії (Хижняк, 2012), Венгрії (Hodlevsk, 2016), осмислено загальні позиції порівняльно-педагогічного аналізу педагогічної практики майбутніх учителів у країнах Європи і в Україні (Носовець, 2011). Тож, у педагогічній науці напрацьований великий пласт концептуальних не лише теоретичних, а й практичних матеріалів, які розкривають педагогічну практику студентів із різних позицій, вказують на різноманітні аспекти осмислення та розробку нових організаційних форм практичної підготовки майбутніх учителів та науково-методичного інструментарію, який спрямований на перетворення цілей, результатів, організаційних форм та методів професійної підготовки саме майбутніх учителів початкових класів, які були б адекватні соціокультурному заказу на освоєння компетенцій у галузі педагогічної практики за умов інноваційних технологій, зокрема інтеграції.

Осмилюючи інтеграційні процеси в системі вищої професійної освіти зазначимо, що інтеграційні компоненти активно стають предметом вивчення, аналізу та впровадження в педагогічний процес початкової школи взагалі та педагогічну практику студентів зокрема. Цей факт

спричинено низкою обставин: по-перше, сучасні соціально-економічні перетворення обумовлюють необхідність оновлення системи педагогічної практики, її технології організації в початковій школі взагалі та в межах нової української школи зокрема. Інтеграційна спрямованість діяльності практиканта, що включає в себе засвоєння та впровадження в педагогічний процес початкової школи новітніх технологій, є засобом оновлення освітньої політики; по-друге, безперервні зміни об'єму, змісту, складу навчальних дисциплін початкової школи потребують постійного пошуку нових організаційних форм; по-третє, змінено характер викладача до факту освоєння та застосування інновацій у педагогічній практиці; по-четверте, входження вищих навчальних закладів до ринкових відносин, складають реальну ситуацію конкурентоспроможності майбутніх учителів початкових класів (Арцишевська, 2007). Актуальність організаційних змін педагогічної практики допомагає формувати особистість учителя початкових класів, який би відповідав сучасним вимогам українського суспільства у розв'язанні основних завдань нової української початкової школи, що полягає у формуванні в учнів цілісного наукового світогляду, ключових і предметних компетентностей на основі засвоєння систем знань про природу, людину, суспільство, культуру, виробництво, оволодіння досвідом практичної і пізнавальної діяльності, ціннісних ставлень. Це об'єктивно зумовлює пошук найбільш адекватних форм представлення як змісту, так і організаційних форм педагогічної практики в початкових класах. Реалізацію цього завдання ми вбачаємо в доцільному використанні інтеграційних складових.

Мета статті полягає у висвітленні обґрунтованої поетапної реалізації інтеграції двох видів діяльності в період педагогічної практики майбутніх учителів початкових класів: навчальної і професійної та їх вплив на професійне становлення майбутніх фахівців.

Завдання

1. Висвітлити методику поетапної реалізації інтеграції двох видів діяльності в період педагогічної практики майбутніх учителів початкових класів: навчальної і професійної.

2. Дослідити вплив інтеграції видів діяльності студентів: навчальної та професійної на професійне становлення майбутніх фахівців.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Як відомо, практична підготовка студентів відбувається на всіх рівнях вищої освіти – бакалавр, магістр, тому розкриємо зміст інтеграційних процесів на кожному етапі навчання студента у виші. Інтеграція навчального і професійного видів діяльності майбутніх фахівців – складний системний процес, спрямований

на сучасну організацію й реалізацію навчального процесу засобами практичної діяльності не лише в початковій школі (бакалавр), а й у вищій школі (магістр). Цей процес реалізується завдяки умінням застосовувати знання як фактичного матеріалу, так і методик із різних галузей у вирішенні конкретних практичних завдань, що ґрунтується не лише на проведенні власних уроків у школі, а й у подальшому навчанні на практичних заняттях в університеті. Він вимагає формування у студентів здібності самостійно готуватися до уроків; розвивати бажання активно виражати себе в практичній діяльності, в творчості. Таким чином, інтеграцію професійної й навчальної діяльності ми розглядаємо як найважливіший чинник, рушійну силу, умову процесу вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів засобами інтеграції різних сторін педагогічної дійсності студента-практиканта на різних рівнях освітньої підготовки. В умовах педагогічної практики інтеграція професійної діяльності студента з навчальною полягає у встановленні асоціативних зв'язків і виділенні певних ознак не відокремлено, а в системі певних властивостей і зв'язків, представлених змістом різних галузей наук, що вивчалися в університеті. Інтеграція професійної і навчальної діяльності студентів у практичному їх спрямуванні передбачає низку періодів. На першому етапі інтеграції студенти мають засвоїти знання щодо способів спостереження, накопичення емпіричних даних й аналізу практичної педагогічної діяльності. Не можна впроваджувати інтеграційні процеси без достатніх, науково доцільних підстав. На другому етапі інтеграції професійної і навчальної діяльності студенти опановують методику освітніх галузей початкової школи (мова-читання, математика, природознавство тощо). Суттєвого значення на цьому рівні інтеграції набуває застосування або трансформація знань, умінь та навичок педагогічної діяльності на практичному рівні безпосередньо в конкретному класі початкової школи. Третій етап інтеграції характеризується розвитком у студентів магістратури здатності творчої професійної проєкції педагогічного процесу під час роботи зі студентами молодших курсів.

Розкриємо методи роботи на кожному із зазначених етапів. На першому етапі дослідження інтеграційних процесів навчальної та професійної діяльності студента-практиканта в початкових класах відбувалося з поступовим розвитком інтеграційних форм, а саме: а) знання особливостей інтеграційних технологій; б) володіння методикою проведення інтегрованих уроків та оволодіння студентом навичками педагогічного процесу класної і позакласної роботи. До речі, з особливостями інтеграційних технологій студенти знайомляться під час

опанування курсу «Інноваційні педагогічні технології початкової школи», де знайомляться з такими видами інтеграції: міжпредметна, внутрішньопредметна, інтеграція дидактичних принципів; методична, тобто взаємодія методів і прийомів виховання та організація навчальної діяльності молодших школярів; інтеграція різноманітних видів діяльності учнів початкових класів (ігрова, навчальна, рухова, елементарно-трудова тощо). Виходячи з того, що типовою моделлю змісту початкової освіти на сучасному етапі є комбінація з навчальних предметів, освітніх галузей та міжпредметних тем, то в системі початкової освіти характерною є інтеграція на рівні освітніх галузей, за якої встановлюються зв'язки між цілями і завданнями однієї освітньої галузі та цілями і завданнями інших освітніх галузей. За таких інтеграційних умов, навчальна діяльність студентів-практикантів передбачає встановлення асоціативних зв'язків і виділення певних ознак не відокремлено, а в системі інших властивостей і зв'язків, представлених змістом різних освітніх галузей, наприклад, математика – природознавство.

Другий етап ґрунтується на достатньому володінні методикою проведення інтегрованих уроків, що зумовлено наступними факторами: а) інтеграційні уроки розвивають потенціал не лише студентів-практикантів, а й учнів, надихають до активного пізнання оточуючої дійсності, до осмислення та знаходження причинно-наслідкових зв'язків, до розвитку логіки, мислення, комунікативних здібностей; б) інтегровані уроки доцільно проводити в нестандартній формі, що розкривають значні педагогічні можливості студентів, їх творчість; в) інтеграція впливає на підвищення професійної активності студента-практиканта, розкриває можливості для самореалізації, самовираження, творчої діяльності, сприяє розкриттю власних здібностей тощо. Тож інтеграція професійної і навчальної діяльності студентів у межах практики передбачає їх взаємопроникнення, утворення цілісності навчально-педагогічного процесу в його комплексному характері. Процес інтеграції професійної і навчальної діяльності студентів ми розглядаємо як формування та послідовне втілення на практиці цілісних знань галузей психолого-педагогічних і методичних дисциплін, освоєння абстрагованих педагогічних законів в університеті і конкретики педагогічних практичних дій у школі. На цьому етапі інтеграційна специфіка носить комплексний характер, який вимагає від студента мобілізації та застосування всіх набутих знань, умінь і навичок за обраною спеціальністю, загальною ерудицією, а також з урахуванням індивідуальних здібностей. Протягом педагогічної практики у студентів розвиваються уміння навчати учнів початкових класів на базі сформованих предметних компетенцій та знань основ теорії методики, педагогіки,

психології, уміння інтегрувати знання з практичною діяльністю навчання; забезпечити практичне пізнання закономірностей професійної діяльності та опанувати способи її організації, уміння вирішувати конкретні методичні завдання згідно з умовами педагогічного процесу, тобто здібність до інтеграції з педагогічним досвідом. Тому виникає потреба систематично поновлювати свої знання і застосовувати їх у практичній діяльності з використанням сучасних методів і прийомів навчально-пізнавальної діяльності, а саме: а) скласти плани-конспекти як окремих уроків, так і серії уроків за темою, наприклад, «Додавання і віднімання чисел в межах 100»; б) визначити конкретні цілі, завдання та етапи кожного уроку; в) обирати ефективні прийоми досягнення поставлених цілей на кожному етапі уроку; г) визначити типи завдань і послідовність їхнього виконання відповідно до етапів опанування обчислювальними навичками та вміннями, а також з урахуванням труднощів навчального матеріалу і рівнем математичної підготовки учнів; д) використовувати вміщені в підручнику та проектувати власні завдання, а також відповідний щодо них математичний матеріал для сприймання і засвоєння арифметичного, алгебраїчного та геометричного матеріалу; творчо застосовувати його в практичній діяльності; навчально-методичний матеріал ґрунтувати на конструюванні знань (наприклад, математика-природознавство), а не на відтворенні, що демонструє інтегрований підхід до освітнього процесу; е) проектувати та створювати потрібні наочні посібники для проведення уроків, використовуючи презентації, схеми, таблиці, діаграми тощо. На цьому етапі також невід'ємною частиною педагогічної практики є виховна робота з учнями молодшої школи, зміст якої передбачає: а) реалізовувати загальноосвітній, розвиваючий і виховний потенціал інтеграційного матеріалу уроку (наприклад, математика-праця); б) формувати та розвивати інтелектуальну, емоційну сфери особистості учня, його пізнавальні інтереси; в) скласти план позакласної роботи; д) скласти план і сценарій позакласного заходу, наприклад: «Вірші та казки про математику»; «Моделюємо геометричний всесвіт» тощо.

Наступним складником упровадження інтеграційних процесів є формування вміння проводити науково-дослідну роботу: а) вивчати ставлення учнів до математики й виявляти рівень сформованості математичних навичок і вмінь учнів за завданнями викладача; б) проводити методичний аналіз математичного матеріалу з метою прогнозування можливих труднощів його засвоєння учнями та добору оптимальних шляхів попередження помилок; в) проводити спостереження та аналіз відвіданих уроків математики як учителів, так і студентів з опорою на схему або певне завдання; г) спостерігати, аналізувати та узагальнювати

досвід учителів, студентів-практикантів, використовуючи ефективні прийоми та форми у практиці своєї роботи; д) вивчати методичну літературу й теоретично осмислювати навчальний процес у формі виступів на методичних семінарах, а також удосконалювати свою роботу, використовуючи описані в літературі нові форми та прийоми роботи нової української початкової школи.

Експериментальна перевірка ефективності запропонованої методики. Інтегрований характер педагогічної практики бакалаврів передбачає відносно самостійне навчання студентів щодо окремих видів педагогічної діяльності в органічній єдності. Адже навчити одразу, миттєво всій системі роботи практично неможливо. Тож, у контексті інтеграції навчальної і професійної видів діяльності визначаються аспекти інтеграційних механізмів на основі особливостей кожного студента. Його професійне становлення як учителя початкової школи виявляється в моделюванні структури педагогічної діяльності її практико-орієнтованого спрямування та взаємозв'язку знань із реальними шкільними практичними проблемами. Із метою перевірки дієвості запропонованої методики перед проходженням педагогічної практики ми провели письмове опитування серед студентів четвертого курсу. Запропонували відповісти на такі запитання:

– Чи вважаєте ви педагогічну практику інтегрованим процесом професійної й навчальної діяльності?

– Яке місце займає педпрактика у професійному становленні студента як того, який навчається, і як того, який навчає?

Після обробки отриманої інформації результати респондентів були такими: 57% студентів вважають, що сутність педагогічної практики полягає у можливості відчувати певну роль учителя, набути досвіду педагогічної діяльності. Наступні 35% – вважають педагогічну практику як можливість застосувати теоретичні знання на практиці в класі; і лише 8% практикантів говорять, що практика це інтеграційний процес професійної і навчальної діяльності, тобто вони і навчаються, і навчають. Такі результати опитування дають підстави стверджувати, що педагогічну практику студенти сприймають як самодіагностику лише своєї професійної придатності. Тому після завершення проходження педагогічної практики ми провели контрольне опитування студентів четвертого курсу. Результати змінилися, скажімо, лише 42% студентів уважали, що практика це професійне становлення; 20% – вважали педагогічну практику як можливість застосувати теоретичні знання; 38% респондентів зазначили, що практика – це інтеграційний процес професійної і навчальної діяльності – вони і навчаються і навчають дітей. Динаміку росту

інтеграційних процесів професійної і навчальної діяльності студентів четвертого курсу представлено на діаграмі.

Динаміка росту інтеграційних процесів професійної і навчальної діяльності студентів четвертого курсу

На початку практики Після проходження практики

Порівнюючи результати, зазначимо, що 38% (початкові 8%) студентів після закінчення практики впевнилися, що практика це інтеграційний процес професійної і навчальної діяльності – вони і навчаються, і навчають. І разом з тим, вже 20% (початкові 35%) студентів вважають, що практика це можливість застосувати лише теоретичні знання, 42% (початкові 57%) – що практика це можливість застосувати тільки практичні уміння.

Дослідження реалізації інтеграційних процесів під час практичної педагогічної підготовки не обмежується змістом зазначеної роботи. Наступний крок – це підведення підсумків після закінчення третього етапу педагогічної практики, тобто проходження студентами асистентської практики в університеті. Третій етап інтеграції професійної і навчальної діяльності розглядаємо, коли студенти навчаються в магістратурі і проходять асистентську практику одночасно. Асистентська практика є складовою частиною навчально-виховного процесу, заключним етапом теоретичної і практичної підготовки висококваліфікованих спеціалістів, засобом формування у них навичок педагогічної і наукової діяльності й умінь ефективно працювати в умовах реформування системи вищої освіти України. На цьому етапі практична підготовка відрізняється тим, що магістр навчається викладацькій діяльності, будучи ще студентом вишу. Педагогічна практика магістрантів тісно пов'язана з навчальним процесом, спрямована на підготовку майбутніх викладачів для навчальних закладів різного рівня акредитації (коледжів, інститутів, університетів), а також педагогічних училищ. Вона дозволяє використовувати належний, вже сформований на рівні бакалавра теоретичний та практичний фундамент інтеграційних механізмів, та розвивати його надалі, а також формувати та поглиблювати науковий.

У межах асистентської практики магістранти працюють над індивідуальним конкретним науково-педагогічним завданням, поставленим науковим керівником. Готуються до навчальних занять, самостійно їх проводять та обговорюють з науковим керівником. Це вимагає подальшого формування та поглиблення практичних умінь і навичок для виконання професійних завдань в якості асистента чи викладача. Працюють над опануванням знань організації основних форм навчання у вищій школі, застосуванням сучасних технологій і методів, що сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності випускника вищої освіти; оволодівають методикою розробки навчально-методичних матеріалів, призначених для використання при підготовці бакалаврів; набувають умінь організувати та проводити різні типи навчальних занять із фахових методик у вищій школі (методика навчання української мови в початкових класах, методика навчання математики в початкових класах, методика навчання природознавства в початкових класах): семінари, практичні та лабораторні заняття; вивчають передовий практичний досвід; працюють над формуванням умінь професійного і педагогічного спілкування з аудиторією; вихованням морально-етичних якостей викладача вищої школи, індивідуального творчого стилю професійної діяльності, потреби в самоосвіті; над розвитком професійнозначущих якостей особистості.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, інтеграційні процеси педагогічної практики дозволяють збагатити та поглибити навчальний процес за змістом і формою, сформувати професійно-педагогічні знання та вміння студентів у комплексі, дають можливість самореалізовуватися як викладачу-інтегратору, сприяють формуванню професійних компетенцій, а також на практиці реалізувати пріоритетні напрями державної політики щодо розвитку вищої освіти, що виховує новий тип фахівця: учитель – інтегратор, викладач – інтегратор задекларований Концепцією «Нова українська школа». Педагогічна практика, що характеризується інтеграційними процесами – навчальної та професійної діяльності студента, який виступає об'єктом у навчальній і суб'єктом у професійній діяльності; їх єдність та взаємодія забезпечують високий рівень якості професійного становлення, є основою для формування практико-орієнтованої спрямованості освіти, що готує спеціалістів інтегрального типу.

У подальшому, для поглиблення дослідження окресленого питання, ставимо за мету визначити остаточні результати щодо інтеграції професійної і навчальної діяльності студентів магістратури в період асистентської практики.

Література

1. Абасов З. А. Роль педагогической практики студентов в их профессиональном становлении. *Социологические исследования*. 2002. № 3. С. 94–96.
2. Арцишевська М. Р. Інтеграція змісту освіти : монографія. Луцьк : «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Л. Українки, 2007. 316 с.
3. Василюк А. Педагогічна практика в системі професійно-педагогічної підготовки вчителів у Польщі. *Людинознавчі студії. Педагогіка*. Черкаси, 2014. Вип. № 29. С. 41–49.
4. Жиркова З. С. Педагогическая практика студентов – подготовка к основным видам профессиональной деятельности. *Фундаментальные исследования*. 2012. № 6–2. С. 360–364.
5. Кара С. І. Удосконалення процесу організації педагогічної практики – пріоритетна умова формування професійної компетентності майбутніх учителів. *Педагогічна психологія*. 2013. № 11. С. 28–31.
6. Короткова Ю. М. Організація практичної підготовки вчителів початкових класів на педагогічних відділеннях початкової освіти Греції. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. І. Сипченка. Слов'янськ : СДПУ. 2006. Вип. XXXIII. С. 32–38.
7. Носовець Н. М. Педагогічна практика майбутніх учителів в країнах Європи і в Україні. *Вісник Чернігівського національного пед. ун-ту*. Чернігів, 2011. Вип. 90. Серія : Педагогічні науки. С. 115–119.
8. Лавлинская Л. И. Роль инновационных технологий в педагогической практике. *Личность, семья и общество: вопросы педагогики и психологии* : сб. ст. по матер. ХLI междунар. науч.-практ. конф. Новосибирск : СибАК, 2014. № 6(41).
9. Ляшова Н. М. Педагогічна практика як засіб удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова* : зб. наукових праць. Київ : Вид-во НПУ Драгоманова, 2010. Вип. 14. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. С. 166–170.
10. Ляшова Н. М. Особливості педагогічної практики майбутніх учителів початкових класів. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова* : зб. наукових праць. Київ : Вид-во НПУ Драгоманова, 2014. Вип. 25. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. С. 67–71.
11. Хижняк О. Використання позитивного досвіду Великобританії у підготовці майбутніх учителів в Україні. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2012. № 1(11). С. 94–101.
12. Hodlevska K. European dimension of professional training of primary school teachers in Hungary: experience for Ukraine. *Advanced Education*. 2016. # 5. Pp. 65–72.
13. Muir T., Allen J. M., Rayner C. S., Cleland B. Preparing pre-service teachers for classroom practice in a virtual world: A pilot study using Second Life. *American Institutes for Research and University of Florida*. 2016. P. 40 URL : <https://jime.open.ac.uk/articles/10.5334/2013-03/> (дата звернення : 20.09.2018).

References

1. Abasov, Z. A. (2002). Rol pedagogicheskoi praktiki studentov v ikh professionalnom stanovlenii [The role of pedagogical practice of students in their professional development]. *Sotsiologicheskie issledovaniia*, # 3, 94–96 (rus).
2. Artsyshevska, M. R. (2007). *Intehratsiia zmistu osvity: monohrafiia* [Integration of educational content: monograph]. Luts'k: "Vezha" (ukr).
3. Vasilyuk, A. (2014). Pedahohichna praktyka v systemi profesiyno-pedahohichnoyi pidhotovky vchyteliv u Pol'shchi [Pedagogical practice in the system of vocational and pedagogical teacher training in Poland]. *Lyudynoznavchi studiyi. Pedahohika*, # 29, 41–49 (ukr).
4. Zhirkova, Z. S. (2012). Pedagogicheskaiia praktika studentov – podgotovka k osnovnym vidam professionalnoi deiatelnosti [Pedagogical practice of students-preparation for the main types of professional activity]. *Fundamentalnye issledovaniia*, 6–2, 360–364 (rus).
5. Kara, S. I. (2013). Udoslkonalennia protsesu orhanizatsii pedahohichnoi praktyky – priorytetna umova formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv [Improvement of process of organization of pedagogical practice is priority condition of forming of professional competence of future teachers]. *Pedahohichna psykholohiia*, # 11, 28–31 (ukr).
6. Korotkova, Y. M. (2006). Orhanizatsiya praktychnoyi pidhotovky vchyteliv pochatkovykh klasiv na pedahohichnykh viddilennyakh pochatkovoyi osvity Hreitsiyi [Organization of the practical training of elementary school teachers at the pedagogical departments of elementary education in Greece]. *Humanizatsiya navchalno-vykhovnoho protsesu*, # XXXIII, 32–38 (ukr).
7. Nosovets, N. M. (2011). Pedahohichna praktyka maybutnikh uchyteliv v krayinakh Yevropy i v Ukraini [Pedagogical practice of future teachers in European countries and in Ukraine]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho ped. un-tu. Seriya: Pedahohichni nauky*, # 90, 115–119 (ukr).
8. Lavlinskaia, L. I. (2014). Rol innovatsionnykh tekhnologii v pedagogicheskoi praktike [The role of innovative technologies in pedagogical practice]. *Lichnost, semia i obshchestvo: voprosy pedagogiki i psikhologii*. Novosibirsk: SibAK (rus).
9. Liashova, N. M. (2010). Pedahohichna praktyka yak zasib udoslkonalennia profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv [Pedagogical practice as a means of improving the professional training of future elementary school teachers]. *Naukovyi chasopys NPU im. M. P. Drahomanova. Seriya 17. Teoriia i praktyka navchannia ta vykhovannia*, #14, 166–170 (ukr).
10. Liashova, N. M. (2014). Osoblyvosti pedahohichnoyi praktyky maybutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv [Features of pedagogical practice of future teachers of elementary school]. *Naukovyi chasopys NPU im. M. P. Drahomanova. Seriya 17. Teoriia i praktyka navchannia ta vykhovannia*, # 25, 67–71 (ukr).
11. Khyzhnyak, O. (2012). Vykorystannya pozytyvnoho dosvidu Velykobrytaniyi u pidhotovtsi maybutnikh uchyteliv v Ukraini [Using the positive experience of Great Britain in the preparation of future teachers in Ukraine]. *Porivnyalno-pedahohichni studiyi*, # 1(11), 94–101 (ukr).

12. Hodlevska, K. (2016). European dimension of professional training of primary school teachers in Hungary: experience for Ukraine. *Advanced Education*, # 5, 65-72 (eng).
13. Muir, T., Allen, J. M., Rayner, C. S., & Cleland, B. (2016). *Preparing pre-service teachers for classroom practice in a virtual world: A pilot study using Second Life*. American Institutes for Research and University of Florida. P. 40. Retrieved from <https://jime.open.ac.uk/articles/10.5334/2013-03/> (date of appeal: 20.09.2018) (eng).

РЕАЛИЗАЦИЯ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ ВО ВРЕМЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПРАКТИКИ СТУДЕНТОВ

С. В. Помирчая, Н. Н. Ляшова, Г. Корхова

В статье раскрыты этапы реализации интеграционных процессов во время прохождения студентами педагогической практики и их влияние на профессиональное становление будущих специалистов. Осуществлен анализ научной литературы, обобщение полученной информации относительно интеграционных компонентов, которые активно становятся предметом изучения, анализа и внедрения в педагогический процесс начальной школы вообще и педагогическую практику студентов в частности. Определены и охарактеризованы три периода интеграции профессиональной и учебной деятельности студентов в практической направленности. В первом периоде, при условии интеграционных процессов, учебная деятельность студентов-практикантов предусматривает установление ассоциативных связей и выделение определенных признаков не отдельно, а в системе других свойств и связей (язык-чтение, математика, природоведение и тому подобное). Вторым этапом основывается на достаточном уровне владения студентами методикой проведения интегрированных уроков. А третий этап интеграции профессиональной и учебной деятельности рассматривается, когда практиканты, учащая в магистратуре, одновременно проходят ассистентскую практику. Презентована и разработана методика, которая характеризуется интеграционными процессами, обеспечивает высокий уровень качества профессионального становления и является основой для формирования практико-ориентированной направленности образования, готовящего специалистов интегрального типа.

Во время работы были использованы такие методы: теоретические – изучение и анализ научно-методической литературы, обобщение информации для определения и обоснования поэтапной реализации интеграции двух видов деятельности в период педагогической практики будущих учителей начальных классов; педагогический эксперимент – экспериментально проверена эффективность использования интеграционных процессов педагогической практики и исследована динамика роста интеграционных процессов профессиональной и учебной деятельности будущих учителей начальной школы; математический – количественный и качественный анализ полученных результатов доказали эффективность применения инновационной модели интеграционных процессов педагогической практики.

Ключевые слова: педагогическая практика, интеграционные процессы, студент практикант, профессиональное становление, современный вектор педагогической практики.

REALIZATION OF INTEGRATION PROCESSES DURING STUDENTS' PEDAGOGICAL PRACTICE

S. V. Pomyrcha, N. M. Liashova, G. Korhova

The stages of realization of integration processes during students' pedagogical practice, both educational and professional, and their influence on the professional formation of future specialists are examined in this article. The following methods are used in the study: analysis of scientific literature, generalization of received information, and methods of empirical level such as purposeful observation, and conversations. The modern changes in education indicate that integration components are actively becoming the subject of studying, analyzing, and introducing into the pedagogical process of elementary school, in general, and the pedagogical practice of students, in particular. The authors of the article characterize three stages of integration of professional and educational activities of students in their practical direction. At the first stage, under the condition of integration processes, the students' educational activity involves the establishment of associative relationships and the allocation of certain attributes not separately, but in the system of other properties and connections (language-reading, mathematics, science, etc.). The second stage is based on a sufficient level of students' knowledge of the methodology of conducting integrated lessons. Moreover, the third stage of the integration of professional and educational activities is considered when trainees combine their MA course and practical work.

The authors are convinced that pedagogical practice, which is characterized by integration processes, provides a high level of professional development and it is the basis for the formation of a practical orientation of education, which prepares specialists of an integral type.

During the work the following methods have been used: theoretical – investigation and analysis of scientific and methodical literature, generalization of information in order to determine and substantiate the step-by-step implementation of integration of two types of activity in the period of pedagogical practice of the future teachers of initial classes; pedagogical experiment – efficiency of the use of integration processes of pedagogical practice has been experimentally tested and the dynamics of growth of integration processes of professional and educational activity of the future teachers of initial school is investigated; mathematical – the quantitative and qualitative analysis of the obtained results proved the efficiency of the use of innovative model of integration processes of pedagogical practice.

Key words: Pedagogical practice, integration processes, trainee, professional formation, modern vector of pedagogical practice.

Помирча Світлана Вікторівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії і практики початкової освіти, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ, Україна). E-mail: swetlanapom@gmail.com

Pomyrcha Svitlana Viktorivna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Theory and Practice of Primary Education, SHEI "Donbas State Pedagogical University" (Sloviansk, Ukraine). E-mail: swetlanapom@gmail.com

Ляшова Надія Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і практики початкової освіти, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ, Україна). E-mail: nadinika2017@gmail.com

Lyashova Nadiia Mykolaivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Theory and Practice of Primary Education, SHEI "Donbas State Pedagogical University" (Sloviansk, Ukraine). E-mail: nadinika2017@gmail.com

Корхова Галина – магістрантка кафедри теорії і практики початкової освіти, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» м. Слов'янськ, Україна.

Korhova Galina – undergraduate student of the Department of Theory and Practice of Primary Education, SHEI "Donbas State Pedagogical University" (Sloviansk, Ukraine).

УДК 37.013

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ В СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

І. О. Сафонова

ORCID 0000-0002-2114-6581

В статті досліджено деякі аспекти виховання в сучасній педагогіці. Не зважаючи на те, що виховання супроводжувало людську цивілізацію в усі часи, все ж проблеми виховання сьогодні залишаються найбільш дискусійними в науковому колі. Докорінні зміни в суспільстві, що відбуваються останнім часом, потребують переосмислення сутності самого феномена виховання, його місця і ролі в суспільному житті. У статті представлено та осмислено різні точки зору науковців на предмет виховання. Обґрунтовано думку, що в площині гуманних суб'єкт-суб'єктних відносин педагога й учня педагог має бути ведучим, вмілим «диригентом педагогічного оркестру». З цих позицій виховання доречно розглядати як педагогічну допомогу у становленні людини, яка має реалізуватися у